

Nr 127

Av fröken Ljungberg, om vissa ändringar i studiehjälpsreglementet.

(Lika lydande med motion nr 102 i Första kammaren)

Den av 1964 års riksdag beslutade studiesociala reformen genomföres i full utsträckning i och med studiemedelsförordningens ikraftträdande den 1 januari 1965. Studiehjälp till elever inom gymnasiala skolformer, varom stadgas i studiehjälpsreglementet, har däremot utgått under hela innevarande budgetår. Jämfört med förutvarande förhållanden måste studiehjälpsystemet sägas innebära en avsevärd förbättring beroende på bl. a. slopan- det av 18-årsgränsen och höjningen av studiebidragsbeloppet. Stödet till inackorderade och dagligen resande elever har vidare utökats och förenklats, inkomstgränsen för erhållande av det inkomstprövade stödet höjts m. m.

Nämnda förbättringar till trots kan det konstateras att studiehjälpsreglementet i vissa stycken äger en alltför snäv tillämpning, vilket för åtskilliga studerande oundvikligen medför ogynnsamma konsekvenser.

I föreliggande avseende är 26 § studiehjälpsreglementet relevant, vari stadgas att därest vårdnaden om elev handhaves av fosterföräldrar så skall vid prövning av fråga om rätt till studiehjälp hänsyn tagas till deras inkomst. Adoptivbarn skall behandlas som egna barn. Motsvarande betraktelsesätt skall gälla i de fall där exempelvis modern är omgift, men adoption ej skett. Ifrågavarande bestämmelser tvingar centrala studiehjälpsnämnden att iakttaga en restriktivitet på detta område som i väsentlig grad strider mot förutvarande praxis.

Härvid bör nämndens utlåtande över studiehjälpsutredningens betänkande uppmärksammas, där utredningens förslag att fosterföräldrarnas inkomst skall vara avgörande för inkomstprövat tillägg avstyrkes. Bl. a. framhålls:

I konsekvens med denna nämndens uppfattning och praxis avstyrker nämnden utredningens förslag — — — och föreslår att fosterföräldrarna vid ansökan om ifrågavarande tillägg inte behandlas med hänsyn till sin inkomst utan efter generösare grunder i huvudsak enligt de av nämnden tillämpade principerna.

— — —
Barn till en moder, som gift om sig, räknas som barn i den nya förbindelsen. Styvfadern är därför formellt skyldig att deltaga i barnets uppehälle och utbildning och formellt bör därför det inkomstprövade tillägget utmätas

med hänsyn till moderns och styvfaderns sammanlagda beskattningsbara inkomst. Från ansökningar om stipendier har nämnden emellertid en rik erfarenhet av, att styvfadern inte vill vara med om kostnaderna för styvbarnets utbildning även om han har mycket goda inkomster och att slitningar inom familjen uppkommit av denna anledning till skada också för barnet. I sådana fall bör skolstyrelsen vara berättigad att med hänsyn till styvbarnet —elevens rätt att få ekonomiskt stöd för sin utbildning utmätta efter omständigheterna lämpligt tillägg.

Jag anser nämndens krav i berörda stycken berättigade. Barnet—eleven som helt oförskyllt drabbas av de många gånger svåra förhållanden som är rådande i de fall där ifrågavarande bestämmelser äger sin tillämpning bör icke på något sätt diskrimineras i studiehjälpsammanshang. Tvärtom kan dessa elevkategorier ha särskilt behov av stöd. Den ovan nämnda 26 § verkar emellertid inte i sistnämnda syfte utan är i hög grad ägnad att försvåra möjligheterna för många verkligt behövande elever att erhålla studiehjälp.

Den nuvarande utformningen av bestämmelserna kan exempelvis medföra att ej heller myndig elev beviljas inkomstprövat tillägg på grund av hänsynstagande till styvfaderns inkomst. Detta blir förhållandet även om ingen som helst kontakt — vare sig av ekonomisk eller annan art — upprätthålles dem emellan.

Situationer av nämnt slag kan lätt uppstå, eftersom elever, som påbörjar sina studier före myndighetsålderns inträffande men som under studietiden fyller 21 år, fortfarande ges studieförmåner i enlighet med studiehjälpsreglementets bestämmelser, vilket således innebär att föräldrainskomsten tages med i prövningssammanshang. Det bör erinras om att det ofta rör sig om avsevärda belopp som den sökande kan gå miste om, vilket grundar sig på omständigheten att behovsprövat tillägg ej utgår i de fall där ansökan om högsta möjliga inkomstprövat tillägg avslagits.

Ovanstående utgör endast ett exempel på den mångfald av situationer där en mer nyanserad bidragsprövning vore att föredraga. Den praxis som studiehjälpsnämnden följde före det nuvarande systemets ikraftträdande uppfyllde de krav på frihet för en individuell bedömning byggande på förhållandevis generösare grunder, som enligt min mening bör tillämpas i samband med hithörande frågor. Jag anser således utrymme böra skapas för en handläggning av ifrågavarande ärenden i enlighet med nämnda praxis, varvid erforderliga ändringar av bestämmelserna jämlikt 26 § bör vidtagas.

Ej heller grunderna för bedömningen av ansökan om inkomstprövat tillägg i de fall elevens föräldrar är fränskilda anser jag helt tillfredsställande utformade. I centrala studiehjälpsnämndens cirkulär nr 8/1964 säges därom följande:

Enligt bestämmelserna i 12 § studiehjälpsreglementet skall till grund för behovsprövningen av ansökan om inkomstprövat tillägg ligga elevens och hans föräldrars beskattningsbara inkomst och deras sammanlagda förmö-

genhet. Detta gäller även om föräldrarna är frånskilda. Skolstyrelsen skall sålunda i förekommande fall även inhämta taxeringsuppgift avseende den av föräldrarna, som icke har vårdnaden om eleven. Det åligger härvid vårdnadshavaren att lämna de upplysningar som är erforderliga. Föreligger emellertid svårigheter att under tiden för pågående prövning av ansökan införskaffa ifrågavarande uppgifter eller är omständigheterna sådana att ekonomiskt stöd icke synes kunna komma eleven till del från den av föräldrarna, som icke har vårdnaden om eleven och detta uppenbarligen medför risk för elevens fortsatta skolgång, må hänsyn tagas endast till vårdnadshavarens ekonomi. Undantag från huvudregeln får dock ske endast om synnerliga skäl föreligger därtill.

Ovanstående anvisningar ger inte utrymme för den förhållandevis generösa bedömning som enligt min mening ter sig önskvärd. Om bidragsprövningen uteslutande skall grunda sig på föräldrarnas sammanlagda inkomster bör hänsyn tagas till de starkt fördyrande omständigheter som vid händelse av skilsmässa uppstår genom att inkomsterna då fördelas på två hushåll. Dubbla bostadsutgifter samt ökade levnadskostnader i övrigt, som skall finansieras med oförändrade inkomster, leder givetvis till en i väsentlig grad försvagad ekonomisk situation, vilket även oundvikligen inverkar på barnens studiemöjligheter i negativ riktning.

Nu kan det emellertid starkt ifrågasättas huruvida i berörda avseenden hänsyn bör tagas till båda föräldrarnas inkomster. I vissa fall torde ett dylikt förfaringsätt vara att föredraga nämligen om barnet kanske under längre tidsperioder vistas hos den av föräldrarna som icke har vårdnaden om barnet samt denne även i övrigt lämnar ekonomiskt stöd i den omfattning att en någorlunda jämn kostnadsfördelning mellan föräldrarna kan sägas råda. I andra fall torde däremot omständigheterna påkalla ett hänsynstagande i första rummet till vårdnadshavarens faktiska inkomster.

Med anledning av de synnerligen varierande förhållanden som härvid är förekommande anser jag ett individuellt prövningsförfarande motiverat i enlighet med den praxis som studiehjälpsnämnden följt även på detta område före det nu gällande reglementets tillkomst.

Under åberopande av det anförda hemställas,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

1. att 26 § studiehjälpsreglementet måtte utformas i enlighet med den praxis som före den 1 juli 1964 tillämpades av centrala studiehjälpsnämnden, samt

2. att bestämmelserna jämlikt studiehjälpsreglementet avseende bedömning av ansökan om inkomstprövat tillägg i de fall elevens föräldrar är frånskilda måtte utformas i enlighet med den praxis som före den 1 juli 1964 i motsvarande fall tillämpades av centrala studiehjälpsnämnden.

Stockholm den 22 januari 1965

Blenda Ljungberg